

مزارات خوی

تألیف

محمّد الوانسانز خویی

www.ketab.ir

کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی

تهران - ۱۳۸۹

سرشناسه

الوانساز خوبی، محمّد، ۱۳۴۳ -

عنوان و نام پدیدآور

: مزارات خوی / تألیف محمّدالوانساز خوبی

مشخصات نشر

: تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۹.

مشخصات ظاهری

: ۴۷۶ ص.

شابک

: 978-600-220-008-2

وضعیت فهرست‌نویسی

: فیا.

موضوع

: امامزاده‌ها - ایران - خوی

موضوع

: زیارتگاههای اسلامی - ایران - خوی

شناخته افزوده

: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی

رده‌بندی کنگره

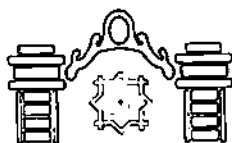
: ۱۳۸۹ الف ۷ ح ۹ / ۷ / ۲۶۴۴ BPT

رده‌بندی دیویی

: ۲۹۷/۷۶۷۶

شماره کتابشناسی ملی

: ۲۲۵۹۱۵۴

کتابخانه، موزه و مرکز اسناد
پست الکترونیکی

مزارات خوی

تألیف: محمد الواسع خویی

نمایه ساز: سیده گوهری

صفحه آرا: محمود خانی

قلم های استفاده شده: لوتوس زیر یاقوت Times

کاخچه مورد استفاده: ۷۰ گرمی تحریر خارجی

شماره انتشار: ۲۴۲

ناظر چاپ: نیکی ابوبی زاده

چاپخانه: فرشیه

لیتوگرافی: نقره آبی

صحافی: سینین

چاپ اول: ۱۳۸۹

شمارگان: ۱۰۰۰

بها: ۸۵۰۰۰ ریال

شابک: 978-600-220-008-2

انتشارات و توزیع:

مرکز پژوهش کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی
خیابان انقلاب، مابین خیابان ابوریحان و دانشگاه، ساختمان فروردین
طبقه ۷، واحد ۲۷ و ۲۸؛ تلفن: ۶۶۹۶۶۱۲۰ - ۲۱

نشانی سایت اینترنتی: www.kcal.ir

نشانی پست الکترونیکی: pajooreshlib@yahoo.com

تمامی حقوق چاپ و نشر این اثر در انحصار کتابخانه،
موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی است.

به نام آنکه جان را فکرت آموخت

سهم شهرهای مرزی مادر تمدن اسلامی - ایرانی، قابل توجه و البته ناشناخته است. از بسیاری از این شهرها، دانشمندان و هنرمندانی برخاسته‌اند که در بخش مهمی از فرهنگ ایران تأثیر داشته‌اند. از شهر خمین، امام خمینی، و از شهر خوی، مرحوم آیت‌الله خویی، نام‌هایی هستند که در سطح مرجعیت شیعه شناخته شده و در فرهنگ دینی و سیاسی معاصر ما تأثیرگذار بودند. شناخته فرهنگ این شهرها و عالمان آنها به منظور شناخت بسترهایی که برای تربیت این قبیل دانشمندان فراهم آمده، امری لازم است، بخصوص در عصر جدید که حوزه‌های فرهنگی و دانشی ما بیشتر به شهرهای اصلی منتقل شده و حاشیه‌ها مورد غفلت واقع شده‌اند.

از سوی دیگر، سهم بلاد آذربایجان در ایران، سهمی ستودنی است؛ این سهم هم به لحاظ سیاسی و هم دینی، بویژه از زاویه تشیع و بسط آن در ایران، چندان مورد توجه قرار نگرفته است. بیشتر این شهرها در طول تاریخ طولانی ایران، گرفتاری‌های فراوانی داشته و با وجود آن دشواریها، توانسته‌اند در حوزه فرهنگ نیز سهمی درخشان داشته باشند.

کتاب حاضر، گرچه شرح مزارات خوی است، اما درواقع، شرح حالی است از عالمان و اندیشمندان این شهر که در طول سالیان، از خادمان علم و فرهنگ و دین در خطه آذربایجان، بلکه تمامی ایران عزیز بوده‌اند.

اهمیت این گونه کتابها، نه فقط برای امروز، بلکه برای روزگاری است که بسا دست حوادث، بسیاری از آن آثار را از میان برده و نام و نشانی از آنچه امروز و دیروز وجود داشته است، باقی نخواهد گذاشت. چاپ این قبیل آثار باید مورد تشویق قرارگیرد تا هویت فرهنگی یک شهر و منطقه حفظ شود و حتی به فرض تغییرات، برای روزگاران آتی، این پیشینه باقی و پایدار بماند. از دوست عزیز جناب آقای الواساز که تلاش قابل ستایشی در شناساندن عالمان خطه آذربایجان داشته‌اند و دارند، سپاسگزارم و توفیق ایشان را از خدای مَنان خواستار. و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین.

رسول جعفریان

ریاست کتابخانه، موزه و مرکز اسناد

مجلس شورای اسلامی

◆ فهرست مطالب

مقدمه		سیزده
-------	-------	-------

فصل اول: امامزادگان

(۳-۶۵)

۱. امامزاده سید بهلول		۳
مسجد صاحب الزمان		۶
حسینیۀ امامزاده سید بهلول		۶
صحن امامزاده سید بهلول		۷
۲. امامزاده سید تاج‌الدین خویی		۹
۳. امامزاده سید نظر علی		۱۳
۴. امامزاده یدیلر		۱۵
۵. بالا امامزاده		۱۷
۶. بقعۀ سید تاج‌الدین موسوی		۱۹
۷. مقبرۀ آقا سید کاظم موسوی		۲۱
۸. مقبرۀ آقا میر ابراهیم		۲۳

۲۵	۹. مقبره آقا میر اسدالله
۲۷	۱۰. مقبره آقا میر اسماعیل حسینی
۲۹	۱۱. مقبره آقا میر عبدالعلی حسینی کوه کمری
۳۵	۱۲. مقبره آقا میر فتاح
۴۱	۱۳. مقبره آقا میر هادی
۴۵	۱۴. مقبره آقا میر یعقوب مقبره
۵۵	۱۵. مقبره سادات سید جعفری
۵۷	۱۶. مقبره سادات سید مرغی
۵۹	۱۷. مقبره سادات صادق
۶۱	۱۸. مقبره سادات موسوی
۶۳	۱۹. مقبره صادقیه
۶۵	۲۰. مقبره میر آقا حسینی

فصل دوم: بقاع متبرکه

(۷۱-۱۲۳)

۷۱	۱. بقعه آخوند نوایی
۸۱	۲. بقعه آستانه علی
۸۳	۳. بقعه امیر جمشید
۸۵	۴. بقعه پیر عمر نخجوانی
۸۷	۵. بقعه پیر موسی
۸۹	۶. بقعه پیرولی (پوریا ولی)
۹۰	پوریای ولی کیست؟
۹۱	پیرولی کیست؟
۹۳	مزار پوریای ولی
۹۷	۷. بقعه خاک مردان
۹۹	۸. بقعه ذهبیه
۱۰۵	۹. بقعه شاه محمد حنفیه
۱۰۷	۱۰. بقعه عرب آقا

۱۰۹	۱۱. بقعه علمدار.....
۱۱۱	۱۲. بقعه قره شعبان.....
۱۱۳	۱۳. بقعه ملا علی خویی.....
۱۱۷	۱۴. بقعه ملا محمد مؤمن.....
۱۱۹	۱۵. بقعه یدی قارداشلار.....
۱۲۱	۱۶. تکیه حضرت ابوالفضل العباس - علیه السلام -.....
۱۲۳	۱۷. منار شمع تبریزی.....

فصل سوم: مشاهیر مدفون در خوی

(۱۳۹ - ۳۰۷)

۱۳۹	۱. آزر، شیخ عباس (۱۳۱۲ - ۱۳۷۸ ش).....
۱۴۱	۲. آقاسی، محمد (۱۲۹۶ - ۱۳۷۹ ش).....
۱۴۵	۳. آقاسی، مهدی (۱۲۹۸ - ۱۳۸۰ ش).....
۱۴۷	۴. آیت اللهی، دکتر سید مجید (۱۳۰۸ - ۱۳۸۲ ش).....
۱۵۱	۵. اعلمی، شیخ عبدالحسین (۱۲۹۰ - ۱۳۷۰ ش).....
۱۵۵	۶. انیس خویی، ملا محمد (سده ۱۳ ق).....
۱۵۷	۷. بصیری، شیخ حسن (۱۲۹۹ - ۱۳۸۶ ش).....
۱۶۱	۸. نائب خویی، حاجی خداوردی (..... - ۱۱۶۶ ش).....
۱۶۳	۹. تهامی، میر شفیع (۱۲۵۵ - ۱۳۲۷ ش).....
۱۶۵	۱۰. ثابت، ملا حسین (..... - ۱۲۹۶ ش).....
۱۶۷	۱۱. حسینی خویی (میر یعقوب دوم)، میر یعقوب (۱۲۴۴ - ۱۳۲۴ ش).....
۱۷۵	۱۲. چورسی، ملا محمد (..... - ۱۱۹۴ ش).....
۱۷۷	۱۳. حاجی قلیزاده، شهید حاج ولی (۱۳۴۴ - ۱۳۸۸ ش).....
۱۷۹	۱۴. حاجیلاری، شیخ عبدالوهاب (۱۲۲۲ - ۱۳۰۶ ش).....
۱۸۱	۱۵. حاجی مطلب خان (..... - ۱۲۳۶ ش).....
۱۸۳	۱۶. حسام چورسی، میرزا محمد علی (..... - ۱۳۲۵ ش).....
۱۸۵	۱۷. حلمی مهاجر، آخوند ملا حیدر (..... - ۱۳۵۶ ش).....
۱۸۷	۱۸. خضزلو، شهید شیخ محمد حسن (۱۳۲۷ - ۱۳۵۷ ش).....

۱۹. خویی، شیخ محمد باقر (..... - ۱۳۲۳ ش) ۱۸۹
۲۰. رسول زاده خویی، میر اسماعیل (۱۳۰۱ - ۱۳۸۴ ش) ۱۹۱
۲۱. ساجدی، سید محمود (..... - ۱۳۳۷ ش) ۱۹۷
۲۲. صادقی بدل آبادی، ملا حسین (۱۲۸۰ - ۱۳۳۳ ش) ۱۹۹
۲۳. صادقی، شیخ سلطانعلی (۱۳۳۶ - ۱۳۸۲ ش) ۲۰۱
۲۴. عرب، شیخ مهدی (..... - ۱۳۲۷ ش) ۲۰۳
۲۵. علوی (مقره‌ای)، سید ابراهیم (۱۲۹۴ - ۱۳۶۸ ش) ۲۰۷
۲۶. فاضلی، شیخ ابوطالب (۱۳۰۵ - ۱۳۷۳ ش) ۲۱۳
۲۷. فاضلی، شیخ جابر (۱۲۹۴ - ۱۳۶۰ ش) ۲۱۵
۲۸. فاضلی، شیخ خلیل (۱۲۵۷ - ۱۳۷۱ ش) ۲۱۷
۲۹. فاضلی، شیخ علی اصغر (۱۲۶۲ - ۱۳۲۱ ش) ۲۱۹
۳۰. فتاحی، سید حسن (۱۳۰۴ - ۱۳۶۱ ش) ۲۲۱
۳۱. فلاحتی کوه‌کمری، شیخ اسماعیل (۱۳۱۱ - ۱۳۸۶ ش) ۲۲۵
۳۲. فیاضی، شیخ حبیب (..... - ۱۳۴۱ ش) ۲۲۷
۳۳. فیاضی، شیخ عبدالله (..... - ۱۳۲۰ ش) ۲۲۹
۳۴. قاسمی، شیخ اسدالله (۱۲۷۷ - ۱۳۵۲ ش) ۲۳۱
۳۵. قویدل، شیخ علی افسر (۱۳۱۳ - ۱۳۷۴ ش) ۲۳۵
۳۶. کوچری، شهید قربانعلی (۱۳۱۹ - ۱۳۵۸ ش) ۲۳۷
۳۷. گیلانی خویی، شیخ ابراهیم (..... - ش) ۲۳۹
۳۸. مجتهد خویی، حاج آقا علی (..... - ۱۲۴۲ ش) ۲۴۱
۳۹. مجتهدی، زنجانی، شیخ جمال‌الدین (۱۳۰۱ - ۱۳۷۷ ش) ۲۴۳
۴۰. مجتهدی، شیخ علی (۱۳۰۶ - ۱۳۴۹ ش) ۲۴۷
۴۱. محدث، میر علی آقا (۱۲۷۶ - ۱۳۶۸ ش) ۲۴۹
۴۲. محسنی بدل آبادی، شیخ حسین (۱۳۰۴ - ۱۳۶۹ ش) ۲۵۱
۴۳. محسنی بدل آبادی، شیخ علی مدد (۱۲۴۷ - ۱۳۱۵ ش) ۲۵۷
۴۴. محمدی، شیخ عباس (۱۳۰۷ - ۱۳۸۶ ش) ۲۶۳
۴۵. مرجعی، سید موسی (۱۲۷۰ - ۱۳۵۰ ش) ۲۶۵
۴۶. مصری، سید محمد (۱۳۰۶ - ۱۳۸۴ ش) ۲۷۱

۲۷۳	۴۷. معصومی، شیخ ابراهیم خلیل (۱۳۱۱ - ۱۳۵۹ ش)
۲۷۷	۴۸. مقبره، میر اسماعیل (..... - ۱۲۷۲ ش)
۲۷۹	۴۹. ملکی، شیخ فتح الله (۱۲۵۲ - ۱۳۴۰ ش)
۲۸۱	۵۰. موحد، میرزا محمد علی (۱۲۷۲ - ۱۳۴۴ ش)
۲۸۳	۵۱. موسوی، سید عبدالله (..... -)
۲۸۵	۵۲. مهاجر، شیخ قاسم (۱۲۶۰ - ۱۳۲۱ ش)
۲۸۹	۵۳. ناصری، باقر خساره (..... - ۱۳۶۱ ش)
۲۹۱	۵۴. نمازی، شیخ عبدالوهاب (۱۲۳۲ - ۱۳۱۸ ش)
۲۹۳	۵۵. نمازی، شیخ محمد (..... - ۱۲۱۳ ش)
۲۹۵	۵۶. نوایی، شیخ علی اکبر (۱۲۴۹ - ۱۳۲۹ ش)
۲۹۷	۵۷. نوحه گر، حسینقلی (۱۳۱۳ - ۱۳۷۹ ش)
۲۹۹	۵۸. واعظ شهبانقی، میرزا علی اصغر (۱۲۵۷ - ۱۳۲۵ ش)
۳۰۱	۵۹. واعظ شهبانقی، شیخ ابوالفتح (۱۲۶۲ - ۱۳۵۹ ش)
۳۰۳	۶۰. وحیدی، شیخ محمد (۱۲۷۲ - ۱۳۵۵ ش)
۳۰۷	۶۱. هنرور، شیخ جلیل (۱۳۰۵ - ۱۳۷۶ ش)

تصاویر و اسناد

(۳۱۱ - ۴۲۸)

نمایه‌ها

(۴۲۹ - ۴۵۴)

۴۳۱	نام‌ها و خاندانها
۴۴۵	جایها
۴۵۱	کتاب‌ها و نشریات
۴۵۵	کتاب‌نامه
۴۵۸	گفتگوها
۴۵۹	آرشیوها

❖ مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم

از سال‌هایی که در دارالصفای خوی - از شهرهای استان آذربایجان غربی - مشغول تحصیل بودم، همیشه آرزوی قلبی‌ام بود که کتابی در خصوص امامزادگان، بقاع متبرکه و آرامگاه‌های موجود در زادگاهم را به رشته تحریر در بیاورم. بنابراین از همان زمان مشغول به فیش‌برداری و جمع‌آوری اطلاعات محلی شدم و در حین تحصیل در تبریز و قم، هر وقت به خوی مراجعت می‌نمودم این کار را با علاقه فراوان دنبال می‌کردم. لابد سختی‌ها و مشقت‌های این راه بر صاحبان فضل و کمال پوشیده نیست چرا که نویسندگان تاریخ‌های محلی در این مورد وارد نشده و یا خیلی گذرا از کنار آن رد شده‌اند و بدان جهت بود که هرچه در منابع و مآخذ بیشتر جستجو می‌کردم کمتر به هدف دست می‌یافتم. از طرفی دیگر بزرگان و دانشمندانی که در این زمینه صاحب اطلاعات بودند رخ در نقاب خاک کشیده و گنجینه دانسته‌های خود را چون دژی در دل صدف نهان کردند.

با این توصیفات، چاره‌ای نبود جز تحقیق میدانی و دریافت اطلاعاتی که سینه به سینه از گذشتگان و پیشینیان به ارث رسیده بود. بنابراین با تحمل زحمات فراوان و تلاش‌های شبانه روزی و تماس‌های مکرر با شخصیت‌های محلی به جمع‌آوری اطلاعات مبادرت گردید و همزمان با آن، خود شخصاً از همه امامزادگان، بقاع و مزارات دیدن نموده و به تهیه تصاویر و رونوشت قبور اقدام کردم.

البته اثر حاضر، حاصل نزدیک به ده سال تلاش و کوشش حقیر است که در ایام فراغت به تدوین آن پرداخته‌ام و امید دارم که همشهریان عزیز و جوانان فرهیخته و دانش دوست دیار روزهای کودکی‌ام بیش از پیش در اعتلای نام و پیشرفت علمی و فرهنگی آن تلاش و کوشش نمایند.

در پایان از همه سرورانی که بنده را در این راه کمک نمودند، بویژه دوستان خوبم در اداره اوقاف خوی، عکاس هنرمند آقای رضا محمدی، همسر فداکارم سرکار خانم کریم‌زاده و ریاست محترم کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی آقای رسول جعفریان که زمینه چاپ این کتاب را فراهم آوردند، سپاسگزاری می‌نمایم.

قم، شهرک مهدیه

محمد بن علی الوانسانز خویی

۴ تیر ماه ۱۳۸۹ ش